

ΟΕΒΔΑΓΙ Α Α ΕΤ Ι ΟΑΕΝΟ² ΑΕΙ ΑΑΕΥΙ Ι - ΝΑ²ΟΙ ΑΙ - ΕΒΕΣΕ:
 Ι Ι Α² Ι ²ΑΟΙ ΑΕ ΑΙ Ο²Ι ΑΙ ΝΙ ΑΙ ΑΙ ΔΑΑΟΕΡ ΑΑΙ Ι Β

Проаналізовано основні причини виникнення світової фінансової кризи. Розглянуто особливості розвитку кризових явищ у фінансовій сфері України. Окреслено напрями та заходи, здійснення яких дасть змогу зменшити наслідки світової фінансової кризи.

The author analyzes the main reasons for emerging the worlds finance crisis. Considers peculiarities of developing crises in the financial sphere of Ukraine. And outlines directions and measures the realization of which will make it possible to diminish aftereffects of the world's finance crisis.

Світова фінансова криза, яка охопила нині і Україну, свідчить про серйозні прорахунки урядів у здійснюваній грошовій політиці. За своїми масштабами ця криза перевершила більшість попередніх. Особливості поточної кризи, її причинно-наслідкові зв'язки на разі потребують комплексного аналізу. Через відсутність належного розуміння процесів, які відбуваються в сучасних грошових механізмах, все складніше напрацювати дієві практичні рекомендації.

Економісти, політики всього світу задумуються сьогодні над тим, що потрібно робити, щоб спекуляції, пов'язані з появою «грошових бульбашок», не наскільки масштабно впливали на світову економічну систему.

Питанням подолання глобальної фінансової кризи було присвячено низку наукових праць відомих економістів, до яких належать: Л. Хурвіц, Е. Маскін, Р. Майєрсон, Дж. Сорос, Дж. Стігліц, А. Самуельсон, Г. Беккер. Крім того, належне місце в розробці цієї проблематики займають праці вітчизняних економістів, до яких належать М. Бунге В. Базилевич, О. Соскін С. Покропивний, В. Барковський, Н. Барковська, М. Згуровський, О. Лопатін, М. Швайка, О. Яременко та ін.

Метою даної статті є встановлення основних причин виникнення глобальної фінансової кризи, а також розгляд особливостей кризових явищ у фінансовій сфері України, напрацювання пропозицій щодо зменшення негативних наслідків світової фінансової кризи.

Вже зараз світові втрати від фінансової кризи налічують понад 5 трлн. доларів США, а це – 160 бюджетів України. Стан світової економіки досить нестійкий, що може спричинити найбільший крах з часів Великої депресії.

Міжнародна валютна система, резервом якої став долар, має дуже серйозні вади. Трансформація валюти однієї країни в міжнародну, до того ж без будь-яких зобов'язань та відповідальності, надало цій країні значні переваги у здійсненні кредитної експансії, створивши підґрунтя для зловживань.

На сьогоднішній день провідні політики та фінансисти замислюються над питанням доцільності залишати сильні позиції долара як світової резервної валюти. Це, по суті, дозволяє торговому дисбалансу США впливати на розвиток світового господарства і бути однією з причин нестабільності на фінансових ринках. На наш погляд, здійснювати в сучасний період кардинальні зміни щодо посилення чи послаблення позицій провідних валют світу недоцільно. Це може стати серйозною помилкою з тривалими у часі наслідками.

Лауреат Нобелівської премії, який нині очолює створену за рішенням 63-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, цільову групу провідного рівня для аналізу нинішньої глобальної фінансової кризи, Дж. Стігліц пише: "Одна з ідей підтримки світового розвитку, яка заслуговує на увагу, – це нова форма світових грошей, які б випускав МВФ, а країни, в свою чергу, згодні приймати і обмінювати на долари чи на іншу тверду валюту. Замість форми зберігання резервів у доларах країнам можна запропонувати нову світову валюту. Емісією світових грошей могли б зайнятися найрізноманітніші інституціональні структури. Це може бути, зокрема, МВФ. Можна також створити нову організацію для розв'язання питань, пов'язаних з виділенням сум та їх розмірами. Не виключено, що нова інституційна структура потребуватиме створення низки трастових фондів..." [4].

Цієї ж думки стосовно використання нових світових грошей притримується і Дж. Сорос. Вони обоє вважають, що новий різновид світових грошей можна успішно використовувати для досягнення поставлених економічних цілей.

Певним чином МВФ вже почав трансформуватися у щось схоже до міжнародного центрального банку, адже рятуючи країну, яка потрапила у скруту, він рятує і міжнародні фінансові інститути від збитків, що будуть завдані в разі фінансової нестабільності чи навіть дефолту певної країни.

Академік М. Згуровський стверджує, що зусилля урядів США та країн ЄС щодо модернізації своїх економік не дадуть очікуваного ефекту. Попередня фінансова система відходить у минуле, оскільки є відірваною від реальної економіки і спирається на застарілий технологічний уклад. Світова економіка перейшла до спадаючої хвилі п'ятого довгострокового циклу, що спричинить тривалу рецесію. Під час цієї кризи матиме місце глобальний перерозподіл власності за рахунок зменшення величезних обсягів віртуального капіталу, банкрутства долучених до нього банків, стрімкого падіння основних світових валют. Процес буде супроводжуватися скуповуванням реальних активів фінансово потужнішими компаніями. Крім того, зменшиться світове споживання енергоносіїв, нафти, газу і споживання загалом [3].

Україна повторює шлях країн Центральної та Східної Європи і поступово щорічно відбувається нарощування сфери послуг, зокрема мається на увазі розвиток фінансових та високотехнологічних інформаційних послуг. Проте таке "нарощування" призволить до щоразу більшої інвестиційної і фінансової залежності від іноземних кредитів. Це призвело до того, що зовнішні зобов'язання банків перевищували обсяг виданих ними кредитів на понад 30%.

Крім того, зростає розрив між термінами залучення депозитів і термінами, на які видаються кредити, що згенерувало додаткові кредитні ризики, особливо у сфері іпотечного кредитування. В національній економіці також посилюється асинхронність розвитку її фінансового і реального секторів. Фінансовий сектор нарощує борги й дисбаланс між обсягами заощаджень і кредитних потоків, чим створює "перегрів" на окремих сегментах ринку, зокрема на споживчому. Це, в свою чергу, призводить до посилення системних ризиків, особливо щодо відставання в накопичення основного капіталу, формуванні розриву між реальними доходами і зовнішніми боргами [2].

Треба зазначити, що ще до початку світової кризи фахівці висловлювали думку про те, що зовнішні позики банків та їх висока кредитна активність на внутрішньому ринку формують великі ризики для макроекономічної стабільності та стійкості банківської системи. Йшлося, насамперед, про те, що зобов'язання банків мають короткостроковий характер, валюти активів і зобов'язань є різними, а зовнішні кредити стимулюють стрімкий розвиток споживчого й іпотечного кредитування. З огляду на це зростання попиту населення, що підживлювалося банківськими позиками, не активізувало національне виробництво, викликаючи збільшення імпорту споживчих товарів та підвищення цін на нерухомість. Розширення споживчого кредитування, яке фінансувалося зовнішніми кредитами, не формувало належного підґрунтя для подальшого їх повернення, оскільки банківська система й позичальники стимулювали розвиток виробництва в інших країнах. Внаслідок такого розгортання подій незбалансованість фінансово-кредитного механізму, порушення пропорцій між накопиченням і споживанням негативно відбиваються на темпах зростання національної економіки.

Хоча не зовсім виваженим було б намагання перекласти всю провину розгортання кризових явищ у економіці на банки. У цьому контексті цікава думка фундатора Київської школи політичної економії, визначного вченого, реформатора й державного діяча Миколи Бунге щодо ролі банків у економічних кризах. Ще у другій половині XIX ст. він зазначав, що банки не є причиною криз, а швидше барометром загального стану економіки. Бунге стверджував: гостра криза, котра супроводжує неспроможність приватних банків, значно легше сприймається суспільством, ніж хронічна криза, властива привілейованим банкам, які завдяки потужній допомозі й далі діють, не виконуючи своїх зобов'язань. Це спостереження М. Бунге залишається актуальним і досі, оскільки дії уряду, спрямовані на штучне підтримання економічної стабільності, часто перешкоджають відновленню ринкової рівноваги з урахуванням змін кон'юнктури [5].

В Україні для виходу із кризової ситуації необхідно запровадити комплексні макроекономічні заходи, спрямовані на стабілізацію банківської системи і проводити зважену монетарна політика.

До найсерйозніших проблем, що постануть перед Україною внаслідок світової фінансової кризи протягом 2010 р. відносяться, насамперед, скорочення ВВП через згорання виробництва галузей, орієнтованих на експорт, зростання від'ємного сальдо платіжного балансу, утримання темпу інфляції на доволі високому рівні, безробіття та ін.

Для зменшення наслідків фінансової кризи в Україні, з метою запобігання масовим дефолтам, які несуть реальні ризики руйнування кредитної системи й можуть похитнути стабільність платіжного балансу, Кабінет міністрів має відігравати головну роль у врегулюванні боргових зобов'язань

корпоративного сектору. Найдієвішим заходом реструктуризації зовнішнього корпоративного боргу є його пролонгація на 3–4 роки за ставками, під які було надано кредити. Залучення зовнішніх ресурсів у банківську систему України потребує впровадження додаткових антикризових заходів і, насамперед, проведення переговорів з кредиторами щодо рефінансування зовнішніх зобов'язань банків [1].

Головне завдання у подоланні фінансової кризи – привести повноваження НБУ у відповідність із Конституцією України. Для цього слід внести відповідні зміни до закону "Про Національний банк України" та Декрету "Про систему валютного регулювання і валютного контролю".

Отже, криза одночасно охопила основні сегменти фінансового і реального секторів економіки України. Це ускладнює ситуацію, позбавляє державу запасу ресурсів, необхідних для нейтралізації гострих невідкладних проблем. Жодна з основних сфер економічної системи неспроможна самостійно вирішувати свої проблеми у відриві від загального вектора подій. Криза вимагає від держави системного бачення причин, змісту і тенденцій процесів, що відбуваються. З метою недопущення погіршення поточної ситуації в національній економіці необхідно:

- здійснювати рівномірний розподіл ризикового навантаження і пов'язаних з цим збитків та витрат між банківською системою, реальним сектором, державою і домогосподарствами;
- активно використовувати державою існуючі важелі для відновлення довіри до національної валюти, банківської системи, а також між учасниками ринку;
- проводити координацію антикризових дій і заходів на основі підпорядкування єдиній стратегії реструктуризації національної фінансової системи;
- налагодити безперервну співпрацю всіх гілок влади на різних рівнях;
- проводити антикризові заходи керуючись виключно економічними чинниками, а не політичними інтересами.

Запропоновані заходи потребують внесення відповідних змін до чинного законодавства. Це, однозначно, складно реалізувати в умовах політично заангажованої Верховної Ради. Але фактор часу відіграє значну роль, – чим більше його сплине, тим важче буде відновлювати економічне зростання. Тому координація діяльності різних гілок влади і зосередження на вирішенні нагальних економічних питань є пріоритетом в сучасних умовах.

Література

1. Вахненко Т. Фінансова криза в Україні: фактори, механізми дії, заходи подолання // *Фінанси України*. – 2008. – № 10. – С. 15–17.
2. Данилишин Б. Економіка України: розвиток в умовах фінансової нестабільності // *Новий економіст*. – 2008. – № 1. – С. 15–16.
3. Загуровський М. Болісне одужання через кризу // *Дзеркало тижня*. – 2008. – № 47. – С. 8.
4. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання // *Банківська справа*. – 2009. – № 6. – С. 7.
5. Небрат В. Українська фінансова думка другої половини XIX – початку XX століть. – К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2007. – С. 51.